

Stockholm 2022-06-23

Justitiedepartementet
2022-05-20 Ju2022/01690

Remissvar från Reportrar utan gränser över förslag COM(2022) 177 final till Europaparlamentets och rådets direktiv om skydd för personer som deltar i den offentliga debatten mot uppenbart ogrundade rättsprocesser och rättegångsmissbruk (strategiska rättsprocesser för att hindra offentlig debatt).

Sammanfattning

Reportrar utan gränser välkomnar kommissionens initiativ för att motverka att rättsprocesser används som ett medel för att tysta journalister, människorättsförsvarare och andra som deltar i den offentliga debatten. Reportrar utan gränser stöttar således idén om juridiskt och i förekommande fall ekonomiskt stöd för de/den som till följd av sitt journalistiska arbete, eller på annat sätt deltar i den offentliga debatten kring ämnen som kan definieras som att vara av allmänintresse, utsätts för juridiska påtryckningar och hot om domstolsprövningar med därtill hotande kostnader. Stödet kan utgå i form av täckta rättegångskostnader och/eller skadestånd samt att det ska vara upp till käranden att bevisa att anspråket inte är uppenbart ogrundat.

Argumentation

Reportrar utan gränser anser dock att förslaget bör skärpas och göras tydligare framför allt kring frågorna av vad som är ett oavvisligt "allmänintresse" och vad som kan känneteckna "uppenbart ogrundade rättsprocesser" (rättegångsmissbruk) – samt vem som ska avgöra det.

Med rättegångsmissbruk menas enligt gängse tolkning en processteknik: Då part mot bättre vetande inleder rättegång i tvistemål eller då ombud genom otillbörlig åtgärd förhalar en rättegång, och finns redan idag som begrepp inom svensk juridik. Det nya med EU-förslaget – som vi samtycker till – är att nya sanktioner skulle kunna införas för att stävja detta missbruk.

Ämnet är angeläget eftersom vi på senare år sett flera exempel på strategiska rättsprocesser för att hindra offentlig debatt eller munkavelprocesser i det som förkortas SLAPP (Strategic Lawsuits Against Public Participation). Syftet är att försöka skrämja bland andra journalister till tystnad genom att hota dem med skyhöga rättegångskostnader i ett eventuellt åtal. Lösningen på problemet med SLAPP skulle enligt förslaget vara att domstolarna skulle kunna utfärda kännbara sanktioner mot käranden som uppenbarligen driver ogrundade rättsprocesser.

Enligt principen om ensamansvar (Prop. 2017/18:49 sid 159-160) ges redan stöd för att enskilda journalister inte ska hållas straffrättsligt ansvariga, utan är skyddade mot den här typen av rättsprocesser. Med detta som grund bör personer som inte är ansvariga utgivare således avskrivas direkt från rättsliga processer, i Sverige så väl som utanför Sveriges gränser. Med en ny reglering finns möjlighet att också inkludera ansvarig utgivare i ovan beskrivna uppenbart ogrundade rättsprocesser.

Förslaget omfattar i princip alla människor som framför åsikter som kan anses vara av allmänintresse med särskild tonvikt på journalister enligt den enkätundersökning som presenterades i EU-förslaget. (According to 60.27%, journalists are the main target. Others are media outlet 45.98% and civil society organisations 42.47%).

Risken med en alltför stor bredd är att omfattningen och handläggningstiderna i domstolarna kan bli omfattande och processerna därmed utdragna.

På samma gång omfattar förslaget samtliga tänkbara kändanden där tonvikten ligger på "resursstarka" organisationer" vilket kan tolkas som större företag. Minst lika angeläget är att understryka vikten av att det även gäller staten som eventuell kändanden. De enda undantag som finns i förslaget är att skyddet för "deltagande i den offentliga debatten bör i regel inte omfatta kommersiell reklam och marknadsföring som normalt inte har någon anknytning till utövandet av yttrande och informationsfrihet", vilket kan anses rimligt.

Stockholm som ovan

Erik Halkjaer
ordförande Reportrar utan gränser, Sverige